

Szanowna Pani Małgorzata Szybalska
Departament Podręczników, Programów i Innowacji
Ministerstwo Edukacji Narodowej
Al. J. Ch. Szucha 25
00-918 Warszawa

Komentarz grupy roboczej ds. edukacji globalnej działającej w ramach Grupy Zagranica do projektu rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki zmieniającego rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej oraz projektu rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki zmieniającego rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia

Szanowna Pani,

W nawiązaniu do ogłoszonych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki konsultacji rozporządzeń w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej oraz w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia przesyłamy komentarze sformułowane przez ekspertki i ekspertów skupionych w grupie roboczej ds. edukacji globalnej działającej przy Grupie Zagranica.

Jednym z głównych filarów działalności Grupy Zagranica jest edukacja globalna oraz rzecznictwo w tym obszarze. Nasza organizacja była jedną z sygnatariuszy, razem z Ministerstwem Edukacji Narodowej oraz Ministerstwem Spraw Zagranicznych, porozumienia w sprawie wspierania rozwoju edukacji globalnej w Polsce. Od tego czasu aktywnie uczestniczy, jak również współorganizuje spotkania międzysektorowe na temat edukacji globalnej (w których biorą udział przedstawiciele i przedstawicielki MEiN).

W niniejszym piśmie przedstawiamy komentarze do podstaw programowych przedmiotu historia (na poziomie ponadpodstawowym), WOS oraz historia i teraźniejszość. Każdemu z przedmiotów poświęcony jest oddzielny fragment pisma, w którym skupiamy się zarówno na celach ogólnych, jak i na treściach nauczania.

Osobą kontaktową w sprawie konsultacji projektu podstawy programowej z ramienia grupy roboczej ds. edukacji globalnej Grupy Zagranica jest Pani Elżbieta Kielak (elzbieta.kielak@zagranica.org.pl).

Z poważaniem,

Jan Bazyl, Dyrektor Wykonawczy Grupy Zagranica

Historia i Teraźniejszość

Podstawa programowa dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej

Zaproponowane w rozporządzeniu wymagania ogólne i szczegółowe budzą wiele wątpliwości z naszej strony, szczególnie ze względu na to, że Przedmiot Historia i Teraźniejszość zastępuje przedmiot Wiedza o Społeczeństwie na poziomie podstawowym, co oznacza, że jest jedynym przedmiotem przygotowującym młodzież do życia we współczesnym świecie i bycia świadomym obywatelem.

Poniżej znajdują się odniesienia do poszczególnych zapisów, razem z propozycjami zmian, ale zanim do nich przejdziemy, chcielibyśmy zwrócić uwagę na kilka alarmujących kwestii w sposobie doboru treści oraz podkreślić kilka aspektów, które są kluczowe do funkcjonowania we współczesnym świecie, a niestety nie zostały w uwzględnione w proponowanej podstawie programowej:

1. Występuje ogromna dysproporcja między tematami historycznymi a tematami związanymi z życiem społecznym i problemami współczesności.
  - W podstawie programowej dla przedmiotu HiT dla szkoły branżowej jest 36 wymagań szczegółowych związanych z historią, a tylko 6 z wiedzą o podstawach życia społecznego, a dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia ta dysproporcja wynosi: 82 wymagania związane z historią i 40 z wiedzą o podstawach życia społecznego. Proponujemy zmniejszenie treści dotyczących historii Polski i zastąpienie ich brakującymi kwestiami dotyczącymi praw człowieka, które były znacznie bardziej obecne w podstawie programowej z WOS na poziomie podstawowym.
2. W zaproponowanych treściach występuje bardzo duża dysproporcja między tematami o Polsce, a tymi związanymi ze światem (który w zasadzie reprezentowany jest tylko przez Unię Europejską i Chiny). Proponujemy, aby wprowadzone zostały także treści wykraczające poza Europę i Azję – np. kwestia rdzennych mieszkańców w Amerykach i Australii lub dynamicznego rozwoju części państw afrykańskich (np. Nigeria, Kenia). Warto także zaszyfalizować rolę i zobowiązania Polski do pomocy międzynarodowej (na konkretnych przykładach działań organizacji i MSZ).
3. W zaproponowanej wersji podstawy programowej zwraca uwagę kilkakrotne podkreślenie zbrodniczych działań komunistycznych. Przemilczana jest jednak kwestia współczesnych wydarzeń, które miały podłoże nacjonalistyczne i szowinistyczne. Zachęcamy do uzupełnienia tych treści i dodania znajomości Piramidy Allporta jako wymagania szczegółowego.
4. Wśród celów kształcenia przedmiotu HiT znajduje się „znajomość genezy i natury wielkich problemów świata współczesnego”, ale w samych wymaganiach szczegółowych się one nie pojawiają. Sugerujemy wpisanie wymagania znajomości Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ, które definiują największe współczesne wyzwania ludzkości. Warto także wprost zaakcentować kwestię konsekwencji zmian klimatu oraz przyczyn migracji jako kluczowych globalnych wyzwań. Zachęcamy także do większego zaakcentowania globalnych współzależności oraz angażowania się w działania społeczne lub odpowiedzialną konsumpcję.
5. Zaproponowana podstawa koncentruje się przede wszystkim na wiedzy, często podawanej z tezą (nie dającej możliwości uczniowi dociekać i dochodzić do własnych wniosków), a tym samym w małym stopniu „przygotowuje ich do świadomego i odpowiedzialnego udziału w życiu publicznym (opis

przedmiotu ze strony 2, pkt. 3). Dlatego wiele poniższych uwag zawiera propozycje uzupełnienia treści o kwestie praktyczne, kształtujące umiejętności i postawę obywatelską oraz praktykowanie obywatelskości (np. poprzez udział w debatach, angażowanie się w wolontariat). To są bardzo konkretne przejawy współczesnego patriotyzmu.

Rekomendacje szczegółowe

Nr punktu wymagań ogólnych z podstawy:		
Nr strony dokumentu:		11
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
W aspekcie stosunku do dobra: przygotowanie ucznia do samodzielnej i sprawiedliwej oceny wspomnianych przemian zachodzących w Polsce i na świecie od zakończenia II wojny światowej w kategoriach ciągłości i zmiany (lub zerwania) w odniesieniu do podstaw, z których wyrasta nasza Ojczyzna rozumiana jako wspólnota ukształtowana według konkretnych norm kultury oraz wizji człowieka, rodziny i społeczeństwa sięgających swoimi korzeniami klasycznej cywilizacji grecko-rzymskiej i chrześcijaństwa.	W aspekcie stosunku do dobra: przygotowanie ucznia do samodzielnej, krytycznej i sprawiedliwej oceny wspomnianych przemian zachodzących w Polsce i na świecie od zakończenia II wojny światowej w kategoriach ciągłości i zmiany (lub zerwania) w odniesieniu do podstaw, z których wyrasta Polska - wspólnota ukształtowana według konkretnych norm kultury oraz wartości takich jak: poszanowanie godności ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność, poszanowanie praw człowieka, w tym praw mniejszości.	

Nr punktu wymagań ogólnych z podstawy:		
Nr strony dokumentu:		11
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
W aspekcie stosunku do życia: nabywanie przez ucznia dociekliwego zainteresowania życiem zbiorowym, gotowości do osobistego podejmowania zadań społecznych i zaangażowania obywatelskiego w duchu patriotyzmu jako mądrej miłości ojczyzny ukształtowanej w tradycji Rzeczypospolitej, dzięki praktykowaniu cnót indywidualnych i społecznych, a także dzięki odkrywaniu harmonii praw i obowiązków, wolności i odpowiedzialności, szczęścia ludzkiego i rozwoju ludzkich wspólnot oraz znaczenia sprawiedliwych praw i roztropnej polityki.	W aspekcie stosunku do życia: nabywanie przez ucznia dociekliwego zainteresowania życiem zbiorowym, gotowości do osobistego podejmowania zadań społecznych i zaangażowania obywatelskiego w duchu patriotyzmu jako mądrej miłości ojczyzny ukształtowanej w tradycji Rzeczypospolitej oraz w duchu zaangażowania w problemy globalne świata. .	

Nr punktu wymagań ogólnych z podstawy:		III
Nr strony dokumentu:		11
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
Uzyskania przez ucznia orientacji w dokonujących się w dziejach najnowszych Polski i świata przemianach w życiu narodów i państw, w pojęciach i doktrynach politycznych i prawnych, w kulturze życia codziennego, komunikacji społecznej i kulturze politycznej, w instytucjach międzynarodowych.	Uzyskania przez ucznia orientacji w dokonujących się w dziejach najnowszych Polski i świata przemianach oraz współzależnościach globalnych, w pojęciach i doktrynach politycznych i prawnych, w kulturze życia codziennego, komunikacji społecznej i kulturze politycznej, w instytucjach międzynarodowych.	

Nr punktu wymagań szczegółowych z podstawy:		1, 2)
Nr strony dokumentu:		12
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie
umie podać klasyczne określenie dobra wspólnego (bonum commune) oraz wyjaśnia jakim zmianom podlega ono w doktrynach liberalnych i kolektywistycznych (totalitarnych);	umie podać klasyczne określenie dobra wspólnego (bonum commune) oraz wyjaśnia jakim zmianom podlega ono w doktrynach liberalnych i kolektywistycznych (totalitarnych); <u>rozumie, że dla różnych grup społecznych definicja dobra wspólnego może się różnić;</u> <u>ponadto rozumie związek między dobrem wspólnym a zrównoważonym rozwojem;</u>	Proponuje się pominąć nawias, który sugeruje, że słowa kolektywistyczne i totalitarne równoważą się, uzupełniają, a przecież istnieją społeczności kolektywistyczne, które nie są totalitarne. We współczesnym świecie niezwykle ważne jest kształtowanie postawy szacunku wobec środowiska naturalnego i traktowanie zasobów naturalnych jako dobra wspólnego.

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 3)
Nr strony dokumentu:		12
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
wyróżnia podstawowe sposoby realizacji społecznego bytu człowieka, oparte na komplementarności swych członków: rodzinę, naród, państwo i związki państw; umie przedstawić specyfikę każdego z nich;	wyróżnia podstawowe sposoby realizacji społecznego bytu człowieka, oparte na komplementarności swych członków: rodzinę, społeczeństwo, grupa etniczna, państwo i związki państw; umie przedstawić specyfikę każdego z nich; rozumie pojęcie globalnego obywatelstwa.	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 4)
Nr strony dokumentu:		12
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
wyjaśnia na czym polega patriotyzm oraz czym różni się od szowinizmu i kosmopolityzmu;	wyjaśnia na czym polega patriotyzm oraz czym różni się od nacjonalizmu, szowinizmu, ksenofobii i kosmopolityzmu; umie wskazać przykłady postaw patriotycznych we współczesnym świecie – np. zaangażowanie społeczne lub szacunek do współobywateli i środowiska naturalnego.	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 5)
Nr strony dokumentu:		12
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
wyjaśnia pojęcie demokracji na przykładzie ustrojów wybranych współczesnych państw;	umie wyjaśnić podstawy ustroju demokratycznego (m.in. trójpodział władz, samorządność, wolność słowa i zgromadzeń, poszanowanie różnorodności)	Przy tak ograniczonym czasie warto przede wszystkim postawić na praktyczne przejawy demokracji, a nie uczenie się pojęcia.

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 6)
Nr strony dokumentu:		12
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
<p>wyjaśnia podstawy i treść „praw człowieka” oraz ich związek z dziedzictwem cywilizacji zachodniej (inspiracje płynące z chrześcijaństwa oraz z sięgającej czasów grecko-rzymskich nauki o prawie naturalnym).</p>	<p>wyjaśnia podstawy i treść praw człowieka oraz ich uniwersalność, potrafi podać przykłady łamania praw człowieka w Polsce i na świecie oraz inicjatywy na rzecz przestrzegania tych praw; przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka; w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania (np. podpisuje apel, prowadzi zbiórkę darów); znajduje w środkach masowego przekazu (w tym w internecie) informacje o przypadkach łamania praw człowieka na świecie; bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności; podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka; opisuje sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich</p>	<p>Do zapisu terminu prawa człowieka nie stosuje się cudzysłowu.</p> <p>W porównaniu z obowiązującą dotychczas podstawą programową z WOS aspekt praw człowieka został bardzo skrócony.</p> <p>Wspomnianą we wstępie znajomość genezy i natury wielkich problemów świata współczesnego trudno jednak osiągnąć bez szczegółowego zaznajomienia się z prawami człowieka (nie tylko historycznie i teoretycznie, ale przede wszystkich praktycznie).</p>

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		V, 9)
Nr strony dokumentu:		14
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
<p>wyjaśnia pojęcie „społeczeństwa obywatelskiego” i potrafi wskazać na przykłady jego funkcjonowania w Polsce po 1989 roku;</p>	<p>wyjaśnia pojęcie „społeczeństwa obywatelskiego” i potrafi wskazać na przykłady jego funkcjonowania w Polsce po 1989 roku; zna kilka organizacji pozarządowych, wie co to wolontariat i jak się w niego zaangażować.</p>	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		VII, 4)
Nr strony dokumentu:		16
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
potrafi wymienić największe skupiska Polaków na świecie.	potrafi wyjaśnić najważniejsze przyczyny i konsekwencje migracji i uchodźstwa na świecie w XXI wieku, w tym największe skupiska Polaków na świecie	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		
Nr strony dokumentu:		16
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
Należy również wykorzystać istniejącą bazę muzealną (np. Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku, Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności w Katowicach, Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu).	Należy również wykorzystać istniejącą bazę muzealną (np. Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku, Muzeum Polin, Muzeum Emigracji w Gdyni, Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności w Katowicach, Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu).	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		
Nr strony dokumentu:		16
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
Przy realizacji treści programowych przedmiotu warto korzystać z bogatej oferty edukacyjnej Instytutu Pamięi Narodowej.	Przy realizacji treści programowych przedmiotu warto skorzystać z bogatej oferty edukacyjnej Instytutu Pamięi Narodowej oraz organizacji pozarządowych.	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		
Nr strony dokumentu:		16
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
W aspekcie dotyczącym edukacji obywatelskiej zalecane są spotkania uczniów z osobami zaangażowanymi w różnorodną działalność społeczną (np. wolontariusze w organizacjach pozarządowych).	W aspekcie dotyczącym edukacji obywatelskiej i globalnej zalecane są spotkania uczniów z osobami zaangażowanymi w różnorodną działalność społeczną (np. pracownicy lub wolontariusze w organizacjach pozarządowych). Zaleca się także angażowanie uczniów w wolontariat oraz akcje i projekty organizacji pozarządowych.	W kontekście edukacji obywatelskiej ważne jest doświadczenie jej, a nie jedynie słuchanie o niej.

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		
Nr strony dokumentu:		17
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
Warto zachęcać uczniów do pielęgnowania historii własnej rodziny, miejscowości, czy lokalnej społeczności, w której dorasta.	Warto zachęcać uczniów do pielęgnowania historii własnej rodziny, grupy etnicznej, miejscowości, czy lokalnej społeczności, w której dorasta. Warto podkreślać przy tej okazji szacunek dla różnorodności.	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		
Nr strony dokumentu:		17
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
Na kanwie omawianych tematów lub podczas obchodu rocznic narodowych można zorganizować prezentację niektórych artefaktów w szkole. Może to być doskonała okazja do wzbogacenia celebracji takich dni, jak: Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych, Dzień Samorządu Terytorialnego, Narodowy Dzień Pamięci Poznańskiego Czerwca 1956, Dzień Papieża Jana Pawła II, Dzień Pamięci Ofiar Stanu Wojennego.	Na kanwie omawianych tematów lub podczas obchodu rocznic narodowych można zorganizować prezentację niektórych artefaktów w szkole. Może to być doskonała okazja do wzbogacenia celebracji takich dni, jak: Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych, Dzień Samorządu Terytorialnego, Narodowy Dzień Pamięci Poznańskiego Czerwca 1956, Dzień Papieża Jana Pawła II, Dzień Pamięci Ofiar Stanu Wojennego, Dzień Praw Człowieka, Dzień Wolontariusza, Dzień Tolerancji, Dzień Pokoju.	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		
Nr strony dokumentu:		17
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
Na kanwie omawianych dziejów warto nawiązywać do lokalnych bohaterów.	Na kanwie omawianych dziejów warto nawiązywać do lokalnych społeczników oraz postaci z różnych stron świata walczących o wolność.	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		
Nr strony dokumentu:		17
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie:
Ważną inicjatywą jest nawiązywanie kontaktów z polskimi szkołami poza granicami naszego kraju. W ten sposób polska młodzież z kraju i zagranicy nawiązuje wzajemne relacje i odnosi się do wspólnego dziedzictwa narodowego.	Ważną inicjatywą jest nawiązywanie kontaktów ze szkołami poza granicami naszego kraju. W ten sposób polska młodzież może odkryć podobieństwa z osobami z innych kultur oraz wzmocnić poczucie bycie częścią współczesnego świata.	Tego typu aktywności pozwolą na promocję Polski poza granicami kraju oraz wesprą kompetencje młodzieży do życia we współczesnym świecie.

Historia i Teraźniejszość

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.

Nr punktu wymagań ogólnych z podstawy:	2
Nr strony dokumentu:	42
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
W aspekcie stosunku do dobra: przygotowanie ucznia do samodzielnej i sprawiedliwej oceny wspomnianych przemian zachodzących w Polsce i na świecie od zakończenia II wojny światowej w kategoriach ciągłości i zmiany (lub zerwania) w odniesieniu do podstaw, z których wyrasta nasza Ojczyzna rozumiana jako wspólnota ukształtowana według konkretnych norm kultury oraz wizji człowieka, rodziny i społeczeństwa sięgających swoimi korzeniami klasycznej cywilizacji grecko-rzymskiej i chrześcijaństwa.	W aspekcie stosunku do dobra: przygotowanie ucznia do samodzielnej, <u>krytycznej</u> i sprawiedliwej oceny wspomnianych przemian zachodzących w Polsce i na świecie od zakończenia II wojny światowej w kategoriach ciągłości i zmiany (lub zerwania) w odniesieniu do podstaw, z których wyrasta nasza Ojczyzna rozumiana jako wspólnota ukształtowana według konkretnych norm kultury <u>oraz wartości takich jak: poszanowanie godności ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność, poszanowanie praw człowieka, w tym praw mniejszości</u> oraz wizji człowieka, rodziny i społeczeństwa sięgających swoimi korzeniami klasycznej cywilizacji grecko-rzymskiej i chrześcijaństwa.

Nr punktu wymagań ogólnych z podstawy:		3
Nr strony dokumentu:		42
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
W aspekcie stosunku do życia: nabywanie przez ucznia dociekliwego zainteresowania życiem zbiorowym, gotowości do osobistego podejmowania zadań społecznych i zaangażowania obywatelskiego w duchu patriotyzmu jako mądrej miłości ojczyzny ukształtowanej w tradycji Rzeczypospolitej, dzięki praktykowaniu cnót indywidualnych i społecznych, a także dzięki odkrywaniu harmonii praw i obowiązków, wolności i odpowiedzialności, szczęścia ludzkiego i rozwoju ludzkich wspólnot oraz znaczenia sprawiedliwych praw i rozropnej polityki.	W aspekcie stosunku do życia: nabywanie przez ucznia dociekliwego zainteresowania życiem zbiorowym, gotowości do osobistego podejmowania zadań społecznych i zaangażowania obywatelskiego w duchu patriotyzmu jako mądrej miłości ojczyzny ukształtowanej w tradycji Rzeczypospolitej <u>oraz w duchu zaangażowania w problemy globalne świata</u> , dzięki praktykowaniu cnót indywidualnych i społecznych, a także dzięki odkrywaniu harmonii praw i obowiązków, wolności i odpowiedzialności, szczęścia ludzkiego i rozwoju ludzkich wspólnot oraz znaczenia sprawiedliwych praw i rozropnej polityki.	

Nr punktu wymagań ogólnych z podstawy:		III
Nr strony dokumentu:		43
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
Uzyskania przez ucznia orientacji w dokonujących się w dziejach najnowszych Polski i świata przemianach w życiu narodów i państw, w pojęciach i doktrynach politycznych i prawnych, w kulturze życia codziennego, komunikacji społecznej i kulturze politycznej, w instytucjach międzynarodowych.	Uzyskania przez ucznia orientacji w dokonujących się w dziejach najnowszych Polski i świata przemianach w życiu narodów i państw <u>oraz zależnościach globalnych</u> , w pojęciach i doktrynach politycznych i prawnych, w kulturze życia codziennego, komunikacji społecznej i kulturze politycznej, w instytucjach międzynarodowych.	

Nr punktu wymagań szczegółowych z podstawy:		1, 3)
Nr strony dokumentu:		44
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie
umie podać klasyczne określenie dobra wspólnego (bonum commune) oraz wyjaśnia jakim zmianom podlega ono w doktrynach liberalnych i kolektywistycznych (totalitarnych);	umie podać klasyczne określenie dobra wspólnego (bonum commune) oraz wyjaśnia jakim zmianom podlega ono w doktrynach liberalnych i kolektywistycznych (totalitarnych); <u>rozumie, że dla różnych grup społecznych definicja dobra wspólnego może się różnić; ponadto rozumie związek między dobrem wspólnym a zrównoważonym rozwojem;</u>	Proponuje się pominąć doprecyzowujący nawias, który sugeruje, że słowa kolektywistyczne i totalitarne równoważą się, uzupełniają, a przecież istnieją społeczności kolektywistyczne, które nie są totalitarne. We współczesnym świecie niezwykle ważne jest kształtowanie postawy szacunku wobec środowiska naturalnego i traktowanie zasobów naturalnych jako dobra wspólnego.

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		1, 5)
Nr strony dokumentu:		44
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
wyróżnia wspólnoty i grupy tworzące się na podstawie podobieństwa pochodzenia, kultury, sposobu życia i interesów, w tym zarówno narody, jak i inne grupy społeczne znajdujące się wewnątrz podstawowych społeczności ludzkich (np. klasy i warstwy społeczne, grupy zawodowe, wyznaniowe, narodowościowe);	wyróżnia wspólnoty i grupy tworzące się na podstawie podobieństwa pochodzenia, <u>wyznawanych wartości i potrzeb</u> , kultury, sposobu życia i interesów, w tym zarówno narody, jak i inne grupy społeczne znajdujące się wewnątrz podstawowych społeczności ludzkich (np. klasy i warstwy społeczne, grupy zawodowe, wyznaniowe, narodowościowe, <u>w tym także grupy mniejszościowe np. mniejszości etniczne</u> ,);	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 6)
Nr strony dokumentu:		44
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
potrafi wyjaśnić proces tworzenia się narodu oraz różnorodność kontekstów znaczeniowych tego pojęcia; wyjaśnia na czym polega patriotyzm oraz czym różni się od szowinizmu i kosmopolityzmu;	potrafi wyjaśnić proces tworzenia się narodu oraz różnorodność kontekstów znaczeniowych tego pojęcia; wyjaśnia na czym polega patriotyzm oraz czym różni się od <u>nacjonalizmu</u> , <u>szowinizmu</u> , <u>ksenofobii</u> , <u>internacjonalizmu</u> i <u>kosmopolityzmu</u> ; <u>umie wskazać przykłady postaw patriotycznych we współczesnym świecie – np. zaangażowanie społeczne lub szacunek do współobywateli i środowiska naturalnego.</u>	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 11)
Nr strony dokumentu:		45
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
potrafi objaśnić różne modele relacji kościołów i związków wyznaniowych z państwem, zwłaszcza obecne w tradycji I i II Rzeczypospolitej;	potrafi objaśnić różne modele relacji kościołów i związków wyznaniowych z państwem, zwłaszcza <u>np. obecne w tradycji I i II Rzeczypospolitej oraz współcześnie w różnych państwach na świecie ;</u>	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 12)
Nr strony dokumentu:		45
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie
umie przedstawić zarówno klasyczną typologię ustrojów politycznych, ze względu na stosunek do dobra wspólnego i na sposób rządu (monarchia, arystokracja, demokracja oraz tyrania, oligarchia i ochłokracja), jak i współczesne przeciwstawienie demokracji i totalitaryzmu;	umie przedstawić zarówno klasyczną typologię ustrojów politycznych, ze względu na stosunek do dobra wspólnego i na sposób rządu (monarchia, arystokracja, demokracja oraz tyrania <u>totalitaryzm</u> , oligarchia i ochłokracja), jak i współczesne przeciwstawienie demokracji i <u>dyktatury totalitaryzmu</u> ;	Arystokracja to warstwa społeczna, a nie ustrój polityczny,

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 13)
Nr strony dokumentu:		45
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
potrafi wyjaśnić na czym polega demokracja – zarówno w wersji klasycznej (jako sposób wyznaczania rządzących), jak i w wersji liberalnej (jako polityczny wyraz „suwerenności ludu”);	potrafi wyjaśnić na czym polega demokracja, <u>umie wyjaśnić podstawy ustroju demokratycznego (m.in. trójpodział władzy, samorządność, wolność słowa i zgromadzeń, poszanowanie różnorodności)</u> – zarówno w wersji klasycznej (jako sposób wyznaczania rządzących), jak i w wersji liberalnej (jako polityczny wyraz „suwerenności ludu”), <u>rozumie też pojęcie demokracji deliberatywnej i bezpośredniej;</u>	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 15)
Nr strony dokumentu:		45
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie
wyjaśnia podstawy i treść „praw człowieka” oraz ich związek z dziedzictwem cywilizacji zachodniej (inspiracje płynące z chrześcijaństwa oraz z sięgającej czasów grecko-rzymskich nauki o prawie naturalnym);	wyjaśnia podstawy i treść <u>praw człowieka</u> oraz ich związek z dziedzictwem cywilizacji zachodniej (inspiracje płynące z chrześcijaństwa oraz z sięgającej czasów grecko-rzymskich nauki o prawie naturalnym);	Do zapisu terminu prawa człowieka nie stosuje się cudzośłowu.

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 16)
Nr strony dokumentu:		45
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
charakteryzuje sprawiedliwość jako moralny fundament ładu społecznego, potrafi wyróżnić sprawiedliwość społeczną, rozdzielczą i wymienną;	charakteryzuje sprawiedliwość jako moralny fundament ładu społecznego, potrafi wyróżnić <u>zdefiniować 4 podstawowe rodzaje sprawiedliwości społecznej: a, rozdzielczą i wymienną; dystrybucyjną, proceduralną, redystrybucyjną i naprawczą.</u>	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		I, 17)
Nr strony dokumentu:		45
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
rozumie znaczenie roztropności, społecznej komunikacji, sporu, kompromisu, solidarności i pokoju społecznego;	rozumie znaczenie komunikacji społecznej, <u>współpracy</u> , sporu, <u>dialogu</u> , kompromisu, <u>konsensusu</u> , solidarności i pokoju społecznego;	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		II, 1)
Nr strony dokumentu:		45
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
charakteryzuje konsekwencje polityczne, społeczne i kulturowe II wojny światowej dla świata;	charakteryzuje konsekwencje polityczne, społeczne, <u>ekonomiczne</u> i kulturowe II wojny światowej dla świata;	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		II, 9)
Nr strony dokumentu:		46
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
potrafi zastosować swoją wiedzę o doktrynie praw człowieka do scharakteryzowania praw i wolności podanych w Powszechnej deklaracji praw człowieka ONZ z 1948 roku i Europejskiej konwencji praw człowieka Rady Europy z 1950 roku oraz ograniczeń w ich wykonywaniu i związanych z nimi obowiązków;	potrafi zastosować swoją wiedzę o doktrynie praw człowieka do scharakteryzowania praw i wolności podanych w Powszechnej deklaracji praw człowieka ONZ z 1948 roku i Europejskiej konwencji praw człowieka Rady Europy z 1950 roku oraz ograniczeń w ich wykonywaniu i związanych z nimi obowiązków; <u>potrafi podać przykłady łamania praw człowieka w Polsce i na świecie oraz inicjatywy na rzecz przestrzegania tych praw;</u>	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		II, 12)
Nr strony dokumentu:		47
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
charakteryzuje genezę i zasady syjonizmu oraz islamizmu	charakteryzuje genezę i zasady syjonizmu, islamizmu oraz <u>fundamentalizmu chrześcijańskiego</u> .	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		III, 2)
Nr strony dokumentu:		48
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
wyjaśnia pojęcie dekolonizacji, wskazuje jej główne etapy i charakteryzuje blaski i cienie procesu dekolonizacyjnego;	wyjaśnia pojęcie dekolonizacji, wskazuje jej główne etapy <u>oraz rolę narodów w walce o swoją niezawisłość od mocarstw kolonialnych</u> , charakteryzuje blaski i cienie <u>konsekwencje procesu dekolonizacyjnego dla nowopowstałych państw oraz byłych mocarstw kolonialnych</u> ; zna pojęcie i przykłady neokolonializmu	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		III, 9)
Nr strony dokumentu:		48
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
charakteryzuje przemiany społeczno-obyczajowe określone jako „rewolucja 1968 roku” (m.in. „rewolucja seksualna”) oraz ich intelektualne inspiracje (neomarksizm, „nowa lewica”);	charakteryzuje przemiany społeczno-obyczajowe <u>1968 roku z rozróżnieniem ich podłoża i przebiegu w różnych państwach (np. USA, Francja, RFN, Polska, Meksyk)</u> określone jako „rewolucja 1968 roku” (m.in. rewolucję <u>kulturalną, moralną i seksualną</u>) oraz ich intelektualne inspiracje (neomarksizm, „nowa lewica”, <u>emancypacja zapomnianych społeczności</u>);	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		III, 10)
Nr strony dokumentu:		49
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
charakteryzuje idee i ruchy pacyfistyczne; potrafi wskazać różnicę między ekologią a ekologizmem;	charakteryzuje idee i ruchy <u>pokojowe</u> i pacyfistyczne; <u>charakteryzuje różne modele myślenia ekologicznego</u> , potrafi wskazać różnicę między ekologią <u>płytką i głęboką</u> , <u>postulatem zrównoważonego rozwoju</u> ;	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		IV, 2)
Nr strony dokumentu:		50
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
charakteryzuje konsekwencje wzrostu wpływów komunistycznych na świecie w latach 70. XX wieku (ludobójcza polityka „czerwonych Khmerów” w Kambodży, kubańscy „doradcy” w Afryce);	charakteryzuje konsekwencje wzrostu wpływów komunistycznych na świecie w latach 70. XX wieku (ludobójcza polityka „czerwonych Khmerów” w Kambodży, kubańscy „doradcy” <u>w niektórych krajach Afryki, np. Angoli</u>);	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		VI, 3)
Nr strony dokumentu:		53
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
wyjaśnia blaski i cienie zmian politycznych w Afryce – zniesienie apartheidu w RPA, ludobójstwo w Rwandzie (1994 rok);	wyjaśnia blaski i cienie <u>przyczyny i konsekwencje</u> zmian politycznych w Afryce – zniesienie apartheidu w RPA, ludobójstwo w Rwandzie (1994 rok);	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		VI, 4)
Nr strony dokumentu:		53
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
wyjaśnia pojęcie i różne konteksty globalizacji;	wyjaśnia pojęcie <u>globalizacji</u> i jej cztery główne wymiary: <u>ekonomiczny, polityczny, kulturowy i ekologiczny</u> , wyjaśnia <u>konsekwencje globalizacji w tym globalne nierówności, wie na czym polegają społeczne ruchy alterglobalistyczne na globalnym Południu i Północy</u> ,	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		VI, 16)
Nr strony dokumentu:		54
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
charakteryzuje zjawisko prześladowań religijnych na przykładzie losu społeczności chrześcijańskich w różnych strefach świata	charakteryzuje zjawisko prześladowań religijnych <u>w kontekście artykułu 18. Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (prawo człowieka do wolności religijnej) na świecie.</u>	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		VIII, 1)
Nr strony dokumentu:		54
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
charakteryzuje główne zmiany kulturowe zachodzące w świecie zachodnim na przykładzie ekspansji ideologii „politycznej poprawności”, wielokulturowości, nowej definicji praw człowieka, rodziny, małżeństwa i płci; potrafi umieścić te zmiany na tle kulturowego dziedzictwa Zachodu ujętego w myśli grecko-rzymskiej i chrześcijańskiej;	charakteryzuje główne zmiany kulturowe <u>materialne i niematerialne</u> zachodzące w <u>zglobalizowanym świecie zachodnim ze względu na wzmożone kontakty między kulturami oraz rozwój technologii i cyfryzacji</u> na przykładzie ekspansji ideologii „politycznej poprawności”, wielokulturowości, <u>emancypacji grup mniejszościowych, powstania nowych mediów społecznościowych</u> , nowej definicji praw człowieka, rodziny, małżeństwa i płci; potrafi umieścić te zmiany na tle kulturowego dziedzictwa Zachodu ujętego w myśli grecko-rzymskiej i chrześcijańskiej <u>oraz zdefiniować wynikające z tych zmian konsekwencje;</u>	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		VIII, 2)
Nr strony dokumentu:		54
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
potrafi wskazać na różnice między tolerowaniem a afirmowaniem zjawisk kulturowych i społecznych;	potrafi wskazać na różnice między <u>nietolerancją</u> , tolerowaniem i <u>akceptacją</u> zjawisk kulturowych i społecznych;	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		VIII, 11)
Nr strony dokumentu:		55
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
potrafi wymienić największe skupiska Polaków na świecie, zna różnicę między pojęciem „Polonii” a „Polakami poza granicami kraju”;	potrafi <u>wyjaśnić najważniejsze przyczyny i konsekwencje migracji i uchodźstwa na świecie w XXI wieku w tym</u> największe skupiska Polaków na świecie.	

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		VIII, 13)
Nr strony dokumentu:		55
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
potrafi wskazać i scharakteryzować najpoważniejsze wyzwania stojące przed Polską u progu trzeciej dekady XXI wieku (kryzys demograficzny, utrzymanie tożsamości kulturowej, koszty finansowe i społeczne „polityki klimatycznej”).	potrafi wskazać i scharakteryzować najpoważniejsze wyzwania stojące przed Polską u progu trzeciej dekady XXI wieku (kryzys demograficzny, <u>choroby cywilizacyjne</u> , <u>zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego</u> , <u>rozwój cyberprzestrzeni</u> , <u>zanieczyszczenie środowiska zwłaszcza powietrza w dużych aglomeracjach</u> , utrzymanie tożsamości kulturowej, koszty finansowe, <u>środowiskowe i społeczne zmian klimatu</u>).	

Warunki i sposób realizacji:		
Nr strony dokumentu:		61
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
Należy również wykorzystać istniejącą bazę muzealną (np. Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku, Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności w Katowicach,	Należy również wykorzystać istniejącą bazę muzealną (np. Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku, <u>Muzeum Polin</u> , <u>Muzeum Emigracji w Gdyni</u> , Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów	

<p>Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu). Przy realizacji treści programowych przedmiotu warto korzystać z bogatej oferty edukacyjnej Instytutu Pamięci Narodowej.</p>	<p>Politycznych PRL w Warszawie, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności w Katowicach, Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu). Przy realizacji treści programowych przedmiotu warto korzystać z bogatej oferty edukacyjnej Instytutu Pamięci Narodowej i <u>organizacji pozarządowych</u>.</p>	
---	--	--

Warunki i sposób realizacji:		
Nr strony dokumentu:		62
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
<p>Należy wspierać młodzież w inicjatywach zabezpieczenia pamiątek rodzinnych i lokalnych, rejestrowania relacji świadków historii, tworzenia amatorskich filmów i audycji dotyczących historii najnowszej. Na kanwie omawianych tematów lub podczas obchodu rocznic narodowych można zorganizować prezentację niektórych artefaktów w szkole. Może to być doskonała okazja do wzbogacenia celebracji takich dni jak: Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych, Dzień Samorządu Terytorialnego, Narodowy Dzień Pamięci Poznańskiego Czerwca 1956, Dzień Papieża Jana Pawła II, Dzień Pamięci Ofiar Stanu Wojennego.</p>	<p>Należy wspierać młodzież w inicjatywach zabezpieczenia pamiątek rodzinnych i lokalnych, rejestrowania relacji świadków historii, tworzenia amatorskich filmów i audycji dotyczących historii najnowszej <u>oraz w inicjatywach na rzecz swoich społeczności lokalnych, angażowaniu się w wolontariat, współpracę z organizacjami pozarządowymi</u>. Na kanwie omawianych tematów lub podczas obchodu rocznic narodowych można zorganizować prezentację niektórych artefaktów w szkole. Może to być doskonała okazja do wzbogacenia celebracji takich dni jak: Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych, Dzień Samorządu Terytorialnego, Narodowy Dzień Pamięci Poznańskiego Czerwca 1956, Dzień Papieża Jana Pawła II, Dzień Pamięci Ofiar Stanu Wojennego, <u>Dzień Praw Człowieka, Dzień Wolontariusza, Dzień Tolerancji, Dzień Pokoju, Dzień Ziemi</u>.</p>	

Historia

Podstawa programowa dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia

W przedmiocie historia, zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym bardzo niewiele jest tematów związanych z procesami pozaeuropejskimi. Inne kontynenty pojawiają się jedynie punktowo i symbolicznie. Mimo, że w dokumencie znajdujemy deklarację, że „jest niezwykle ważne, aby każdy absolwent liceum ogólnokształcącego i technikum znał dzieje swojego państwa i narodu, a także orientował się w ważnych momentach historii powszechnej w wymiarze regionalnym, europejskim i globalnym”. Brak ten jest szczególnie odczuwalny w rozdziałach dotyczących ostatnich dziesięcioleci, czyli:

1. LIV. Świat na przełomie tysiącleci. (str. 35),
2. LVIII. Dekada 1981–1989 (str. 38)
3. LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku (str. 38).

Wyżej wymienione punkty 1 i 2, mimo że w nazwie zawierają słowo świat, w wymienionych punktach wymagań szczegółowych nie odnoszą się do kontekstu globalnego. Jest to szczególnie odczuwalny brak, gdy weźmiemy pod uwagę fakt, jak bardzo współzależne są obecne procesy polityczne i społeczne na naszej planecie.

Również w rozdziale o dekadzie 1981-89, uczennice i uczniowie nie dowiadują się nic o tym jak globalne procesy wpłynęły na wydarzenia w Polsce i vice versa, a przecież Polska, mimo że za żelazną kurtyną, nie istniała wtedy w próżni.

Uwagi szczegółowe:

Nr punktu wymagań szczegółowych z podstawy:		XIV
Nr strony dokumentu:		12
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
charakteryzuje przyczyny i przebieg wypraw odkrywczych;	charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki wypraw kolonialnych;	

Nr punktu wymagań szczegółowych z podstawy:		XIV
Nr strony dokumentu:		12
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.	wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy (<u>w tym Polski</u>) oraz obszarów pozaeuropejskich, <u>z uwzględnieniem perspektywy rdzennych mieszkańców terenów kolonizowanych.</u>	

Nr punktu wymagań szczegółowych z podstawy:		LIII.
Nr strony dokumentu:		34
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
dostrzega problem biedy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa;	<u>dostrzega problem globalnych nierówności ekonomicznych, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy państw Południa;</u>	

Nr punktu wymagań szczegółowych z podstawy:		LIII.
Nr strony dokumentu:		34
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
wyjaśnia zjawisko rozwoju wojującego islamizmu	<u>Wyjaśnia rolę islamu - drugiej na świecie pod względem liczby wyznawców religii oraz jej różne odmiany.</u>	

Wiedza o społeczeństwie

Podstawa programowa dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia

Z dużym zaniepokojeniem przyjmujemy propozycję rezygnacji z przedmiotu Wiedza o Społeczeństwie (WOS) i zastąpienie go przedmiotem Historia i Teraźniejszość. Przez ostatnie lata to głównie lekcje WOS były platformą do realizowania w szkołach treści edukacji globalnej, i co za tym idzie, możliwością dostępu do kształcenia obywatelskiego i wychowania, które pomaga uczniom i uczennicom w zrozumieniu istnienia zjawisk i współzależności globalnych we współczesnym świecie.

W naszym przekonaniu projekt rozporządzenia w przypadku przedmiotu Wiedza o Społeczeństwie jest niespójny między celami a “warunkami i sposobem realizacji”, a w szczególności z założeniem, że ma rozwijać edukację obywatelską (s. 63). Edukacja obywatelska powinna opierać m.in. na:

- “fundamentalnych zasadach praw człowieka, demokracji pluralistycznej i rządach prawa,
- odwołaniu się w szczególności do praw i obowiązków, autonomii, uczestnictwa, przynależności i poszanowania różnorodności.[...],
- charakterze instrumentalnym w walce z przemocą, ksenofobią, rasizmem, agresywnym nacjonalizmem i nietolerancją,
- wzmacnianiu społeczeństwa obywatelskiego starając się, aby jego obywatele byli dobrze poinformowani i zdobywali wiedzę oraz wyposażaniu ich w demokratyczne umiejętności [...]”¹

W niniejszym rozporządzeniu podstawy do budowania edukacji obywatelskiej, szczególnie w aspekcie globalnym, są bardzo ograniczone. Budowanie wiedzy dotyczy prawie wyłącznie kontekstu polskiego. Kontekst międzynarodowy lub globalny jest pomijany z wyjątkiem punktu: “VII. Migracje i kwestia demograficzna w Polsce i we współczesnym świecie” oraz “XV. Kulturowe, polityczne i gospodarcze zmiany na świecie po 1989 roku”.

W części “Treści nauczania - wymagania szczegółowe” odniesienie do współczesnego kontekstu międzynarodowego pojawia się w pkt.:

- I.3 jako kultura europejska (s. 50),
- II.5 jako zróżnicowanie kulturowe świata (s.50),
- III.2 jako możliwość porównania religijności w społeczeństwie polskim z religijnością w innym społeczeństwie (s.51),
- V.6 jako możliwość przedstawienia przyczyn i skutków konfliktu społeczno-ekonomicznego w wybranym państwie (s. 52),

---

¹ Projekt wspólnych wytycznych dotyczących EO przyjęty na 20-tej Sesji Stałej Konferencji Ministrów Edukacji Rady Europy, Kraków, Polska, październik 2000 r [w:] *Poradnik zapewniania jakości edukacji obywatelskiej w szkołach*, UNESCO, 2005, http://www.edchreturkey-eu.coe.int/Source/Resources/Pack/Tools_Quality_POL.pdf

- VII.7 jako opisanie przyczyn i kierunków ruchów migracyjnych we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem zmieniającej się sytuacji w Europie (od fal migracyjnych z Europy do fal migracyjnych do Europy) (s.53),
- IX.5 jako potrafi wyjaśnić pojęcie „soft power” i charakteryzuje znaczenie wizerunku państwa w polityce międzynarodowej (s.55),
- X.2 jako możliwość wyjaśniania zasady hierarchiczności, spójności i zupełności w systemie prawnym oraz pojęcie luki prawnej; rozpoznaje rodzaje prawa (międzynarodowe, krajowe, miejscowe; prywatne, publiczne; materialne, formalne; cywilne, karne, administracyjne, pisane, niepisane) (s.56),
- X.3 jako pojęcie „praw człowieka” oraz ich związek z dziedzictwem cywilizacji zachodniej (s.56),
- XII.3 jako charakteryzowanie systemów politycznych opartych na współpracy legislatywy i egzekutywy – parlamentarno-gabinetowy (na przykładzie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej) i kanclerski (na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec); wykazuje, że elementy tych systemów obowiązują w Rzeczypospolitej Polskiej (s.57,)
- XII.4 jako charakteryzowanie systemów ze szczególną rolą prezydenta – klasyczny prezydencki (na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki) i parlamentarno-prezydencki (na przykładzie Republiki Francuskiej); wykazuje, że elementy drugiego z tych systemów obowiązują w Rzeczypospolitej Polskiej (s. 58),
- XII.5 charakteryzowanie systemów politycznych z zachwianym podziałem władzy – parlamentarno-komitetowy/rządy konwentu (na przykładzie Konfederacji Szwajcarii) i superprezydencki (na przykładzie Federacji Rosyjskiej); przedstawia instytucjonalne warunki funkcjonowania demokracji w takich systemach (s. 58),
- XIV.2 jako przedstawienie głównych etapów i konsekwencji wejścia Polski w struktury euroatlantyckie (NATO w 1999 roku, Unii Europejskiej w 2004 roku) (s.60),
- XIV.3 jako scharakteryzowanie najważniejszych form regionalnej współpracy w Europie Środkowej, w których uczestniczy Polska: Grupa Wyszehradzka (V4), Trójmorze, relacje z Ukrainą i Białorusią (s.60),
- XIV.5 jako przedstawienie zaangażowania Polski (rządu i organizacji pozarządowych np. „Kościół w potrzebie”) na rzecz osób prześladowanych na całym świecie z powodu swojego wyznania (pomoc dla chrześcijan) oraz dla ofiar wojen domowych (Syria, Afganistan) (s.60).

Powyższe 14 wymienionych celów szczegółowych, które w stosunku do całości, czyli 131 celów, stanowi mniej niż 11%, prezentuje ogrom dysproporcji.

Rekomendacje szczegółowe:

Propozycja 1

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), 1
Nr strony dokumentu:	48
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“W aspekcie stosunku do prawdy: nabycie przez ucznia rzetelnej wiedzy o kulturowych, politycznych i gospodarczych aspektach życia społecznego, ze szczególnym odniesieniem do współczesności (przede wszystkim w odniesieniu do Polski, z uwzględnieniem aspektów międzynarodowych).”	“W aspekcie stosunku do prawdy: nabycie przez ucznia rzetelnej wiedzy o kulturowych, politycznych i gospodarczych aspektach życia społecznego, ze szczególnym odniesieniem do współczesności (<u>w odniesieniu do Polski, oraz aspektów międzynarodowych</u>).”

Propozycja 2

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), 2
Nr strony dokumentu:	48
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“W aspekcie stosunku do dobra: przygotowanie ucznia do rozpoznawania tego, co w życiu społecznym sprzyja rozwojowi człowieka, oraz tego, przez co człowiek przyczynia się do zachowania i pomnożenia dobra wspólnego w różnych społecznościach, ze szczególnym uwzględnieniem polskiej wspólnoty kulturowej i politycznej („rzeczy wspólnej”) oraz cywilizacji europejskiej inspirowanej przez wymagania racjonalności w poznaniu, dążenie do sprawiedliwości w prawach, ducha Ewangelii w obyczajach oraz staranie o harmonizowanie ładu i wolności.”	“W aspekcie stosunku do dobra: przygotowanie ucznia do rozpoznawania tego, co w życiu społecznym sprzyja rozwojowi człowieka, oraz tego, przez co człowiek przyczynia się do zachowania i pomnożenia dobra wspólnego w różnych społecznościach, ze szczególnym uwzględnieniem polskiej wspólnoty kulturowej i politycznej („rzeczy wspólnej”) oraz cywilizacji europejskiej inspirowanej przez wymagania racjonalności w poznaniu, dążenie do sprawiedliwości w prawach, ducha Ewangelii w obyczajach oraz staranie o harmonizowanie ładu i wolności. <u>A także takich wartości jak: poszanowanie godności ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność, poszanowanie praw człowieka, w tym praw mniejszości</u> ”

Propozycja 3

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), 3
Nr strony dokumentu:	49
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
<p>“W aspekcie stosunku do życia: nabywanie przez ucznia dociekliwego zainteresowania życiem zbiorowym, gotowości do osobistego podejmowania zadań społecznych i zaangażowania obywatelskiego w duchu patriotyzmu jako mądrej miłości ojczyzny ukształtowanej w tradycji Rzeczypospolitej, dzięki praktykowaniu cnót indywidualnych i społecznych, a także dzięki odkrywaniu łączności praw i obowiązków, wolności i odpowiedzialności, szczęścia ludzkiego i rozwoju ludzkich wspólnot oraz znaczenia sprawiedliwych praw i roztropnej polityki.”</p>	<p>“W aspekcie stosunku do życia: nabywanie przez ucznia dociekliwego zainteresowania życiem zbiorowym, gotowości do osobistego podejmowania zadań społecznych i zaangażowania obywatelskiego w duchu patriotyzmu jako mądrej miłości ojczyzny ukształtowanej w tradycji Rzeczypospolitej <u>oraz</u> <u>dziedzictwa europejskiego</u>, dzięki praktykowaniu cnót indywidualnych i społecznych, a także dzięki odkrywaniu łączności praw i obowiązków, wolności i odpowiedzialności, szczęścia ludzkiego i rozwoju ludzkich wspólnot oraz znaczenia sprawiedliwych praw i roztropnej polityki.”</p>

Propozycja 4

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), IV
Nr strony dokumentu:	49
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
<p>“Ćwiczenia przez ucznia umiejętności interpretacji źródeł odnoszących się do życia społecznego wczoraj i dzisiaj, budowania własnych wypowiedzi na temat zagadnień życia społecznego, formułowania ocen i ich uzasadniania, udziału w debacie – z myślą o własnym rzetelnym i twórczym udziale w życiu publicznym.”</p>	<p>“Ćwiczenia przez ucznia umiejętności <u>krytycznej</u> interpretacji źródeł odnoszących się do życia społecznego wczoraj i dzisiaj, budowania własnych wypowiedzi na temat zagadnień życia społecznego, formułowania ocen i ich uzasadniania, udziału w debacie – z myślą o własnym ~~rzetelnym~~ <u>świadomym</u> i twórczym udziale w życiu publicznym.”</p>

Propozycja 5

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), l, 4)
Nr strony dokumentu:	50

Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“definiuje pojęcie „osoby” i wskazuje na jego kulturowe i religijne tło (wpływ chrześcijaństwa).”	“definiuje pojęcie „osoby” i wskazuje na jego <u>kulturowe, filozoficzne, psychologiczne i religijne tło (wpływ chrześcijaństwa).</u> ”

Propozycja 6 - dodanie punktu

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), V, 7)	
Nr strony dokumentu:	52	
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie
	“ <u>charakteryzuje zjawisko nierówności społecznych jako zjawiska globalnego oraz potrafi wskazać na jego przyczyny oraz skutki</u> ”	Proponujemy wprowadzenie odniesienia do kontekstu międzynarodowego ponieważ zjawisko nierówności społecznych w kontekście globalnym jest istotnym problemem społecznym występującym we współczesnym świecie. Bez niego trudno zrozumieć relacje gospodarcze i społeczne na poziomie międzynarodowym.

Propozycja 7

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), VI, 1)	
Nr strony dokumentu:	52	
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie
“wyjaśnia czym jest społeczeństwo obywatelskie; charakteryzuje polskie tradycje w tym zakresie (dziedzictwo I Rzeczypospolitej i ruchu organicznikowskiego w XIX wieku);”	“wyjaśnia czym jest społeczeństwo obywatelskie; charakteryzuje <u>międzynarodowe oraz polskie tradycje</u> w tym zakresie (dziedzictwo I Rzeczypospolitej i ruchu organicznikowskiego w XIX wieku);”	Koncepcja społeczeństwa obywatelskiego wywodzi się już od starożytności (Arystoteles), a w okresie nowożytnym kształtowana była w XVII i XVIII-cznej Anglii przez takich myślicieli jak między innymi Thomas Hobbes, John Locke, a także David Hume. Dlatego niepełne

		będzie zaprezentowanie tej problematyki bez uwzględnienia kontekstu międzynarodowego.
--	--	---

Propozycja 8

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), VI, 2)	
Nr strony dokumentu:	53	
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	
“podaje współczesne przykłady funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce”	“podaje współczesne przykłady funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce <u>i na świecie</u> ”	

Propozycja 9

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), VI, 3)	
Nr strony dokumentu:	53	
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie
“charakteryzuje główne kierunki aktywności organizacji pozarządowych w Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia specyfikę think-tanków;”	“charakteryzuje główne kierunki aktywności organizacji pozarządowych w Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia specyfikę <u>między innymi: think-tanków, organizacji watchdogowych, ekologicznych, broniących praw człowieka,</u> ”	W Polsce istnieje całe spektrum organizacji pozarządowych, które specjalizują się w różnych działaniach. Warto, żeby uczniowie/ennice mieli możliwość zapoznania się z ich specyfiką oraz obszarem działań.

Propozycja 10

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), VI, 5)	
Nr strony dokumentu:	53	
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie
“przygotowuje według wzoru	“przygotowuje <u>projekt działań</u>	Zaproponowane zadanie w

projekt statutu stowarzyszenia lub fundacji; ”	<u>społecznych w lokalnej społeczności,”</u>	naszym mniemaniu nie oddaje tego co najważniejsze w organizacjach pozarządowych tj. form działań. Znajomość i zrozumienie czym jest statut oraz sprawozdania jest istotne i oczywiście uczniowie/ennice powinni zapoznać się z tymi dokumentami, jednakże przygotowanie projektu działań wydaje się atrakcyjniejsze i bardziej praktyczne. Z naszego doświadczenia jest to ciekawa metoda aktywizacji młodzieży.
--	--	--

Propozycja 11

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), VI, 7)
Nr strony dokumentu:	53
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“charakteryzuje cele i działania związków zawodowych oraz innych organizacji reprezentujących interesy różnych kategorii społeczno-zawodowych; przedstawia związki zawodowe funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej.”	“charakteryzuje cele i działania związków zawodowych oraz innych organizacji reprezentujących interesy różnych kategorii społeczno-zawodowych; przedstawia związki zawodowe funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej <u>i na świecie.</u> ”

Propozycja 12

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), VII, 7)	
Nr strony dokumentu:	54	
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie
“opisuje przyczyny i kierunki ruchów migracyjnych we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem zmieniającej się sytuacji w	“opisuje przyczyny i kierunki ruchów migracyjnych we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem zmieniającej się sytuacji w	Kryzys klimatyczny staje się jedną z głównych przyczyn kryzysu migracyjnego. Jak podaje Bank Światowy, w ciągu najbliższych 30 lat 216 mln

Europie (od fal migracyjnych z Europy do fal migracyjnych do Europy);”	Europie, w kontekście między innymi kryzysu klimatycznego	ludzi może być zmuszonych do migracji z powodu zmian klimatycznych ²
--	---	---

Propozycja 13

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		h), VIII, 3)
Nr strony dokumentu:		54
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany	Uzasadnienie
‘charakteryzuje główne współczesne kierunki myśli politycznej (konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm, chrześcijańską demokrację); potrafi wskazać ich polski kontekst (najważniejsi twórcy, programy, oddziaływanie);’	‘charakteryzuje główne współczesne kierunki myśli politycznej (konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm, chrześcijańską demokrację, <u>demokrację deliberatywną</u>); potrafi wskazać ich polski i <u>międzynarodowy</u> kontekst (najważniejsi twórcy, programy, oddziaływanie);’	Jednym z najbardziej innowacyjnych kierunków wprowadzanych na poziomie międzynarodowym jest demokracja deliberatywna, najpowszechniej znana pod postacią paneli obywatelskich. Choć na co dzień może się wydawać, że Polska nie jest liderem demokracji na świecie, to akurat w kwestii demokracji deliberacyjnej tak właśnie jest. Jej głównym atutem jest możliwość rozwiązywania trudnych problemów społecznych na szczeblu: zarówno lokalnym (miasto, gmina) jak i narodowym. Przykładem takiego problemu związanego z edukacją globalną, który deliberowany jest w Polsce, są zmiany klimatu.

Propozycja 14

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:		h), VIII, 4)
Nr strony dokumentu:		54

² <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/36248>

Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“wyjaśnia na czym polega totalitaryzm i jakie są jego historyczne źródła w przemianach nowoczesności (m.in. absolutyzm polityczny, rewolucja francuska, umasowienie i ideologizacja życia społecznego, „ucieczka od wolności”, powstanie „świeckich religii” politycznych); potrafi wskazać różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem;”	“wyjaśnia na czym polega totalitaryzm i jakie są jego historyczne źródła w przemianach nowoczesności (m.in. absolutyzm polityczny, ~~rewolucja francuska~~ , umasowienie i ideologizacja życia społecznego, „ucieczka od wolności”, powstanie „świeckich religii” politycznych); potrafi wskazać różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem;”

Propozycja 15

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), X, 3)
Nr strony dokumentu:	56
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“wyjaśnia pojęcie „praw człowieka” oraz ich związek z dziedzictwem cywilizacji zachodniej,”	“wyjaśnia pojęcie „praw człowieka” oraz ich związek z dziedzictwem cywilizacji zachodniej, <u>podaje przykłady łamania praw człowieka w Polsce i na świecie</u> ”

Propozycja 16

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), X, 4)
Nr strony dokumentu:	56
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“rozdziela generacje praw człowieka, stosując pojęcia praw negatywnych i pozytywnych oraz wskazując na inny stopień ich ochrony;”	“rozdziela generacje praw człowieka, stosując pojęcia praw negatywnych i pozytywnych oraz wskazując na inny stopień ich ochrony, <u>podaje najważniejsze źródła praw człowieka w Polsce i na świecie (Konstytucja, Konwencja Haska, Konwencje Genewskie, Deklaracja Praw Człowieka, Protokół Stambulski)</u> ”

Propozycja 17

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), X, 4)
--	-----------

Nr strony dokumentu:	56
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“charakteryzuje zaangażowanie Polski w działalność organizacji międzynarodowych (misje pokojowe Wojska Polskiego w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych);”	“charakteryzuje zaangażowanie Polski w działalność organizacji międzynarodowych (~~misje pokojowe Wojska Polskiego w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych~~);”

Propozycja 18

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), XIV, 5)
Nr strony dokumentu:	60
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“przedstawia zaangażowanie Polski (rządu i organizacji pozarządowych np. „Kościół w potrzebie”) na rzecz osób prześladowanych na całym świecie z powodu swojego wyznania (pomoc dla chrześcijan) oraz dla ofiar wojen domowych (Syria, Afganistan).”	“przedstawia zaangażowanie Polski (rządu i organizacji pozarządowych np. „Kościół w potrzebie”, <u>Polska Akcja Humanitarna, Polska Misja Medyczna</u>) na rzecz osób prześladowanych na całym świecie z powodu swojego wyznania (~~pomoc dla chrześcijan~~) oraz dla ofiar wojen domowych (Syria, Afganistan).”

Propozycja 19

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), XV, 6)
Nr strony dokumentu:	61
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“wyjaśnia pojęcie „wojny z terroryzmem”; wyjaśnia pojęcie „terroryzmu” oraz „islamizmu” i podaje jego przykłady;”	“wyjaśnia pojęcie „wojny z terroryzmem”; wyjaśnia pojęcie „terroryzmu” ~~oraz~~ „islamizmu” i podaje jego przykłady;”

Propozycja 20

Nr punktu wymagań ogólnych/szczegółowych z podstawy:	h), XV, 8)
--	------------

Nr strony dokumentu:	61
Treść rozporządzenia	Propozycja zmiany
“wyjaśnia pojęcie „wojny hybrydowej” i potrafi podać przykłady takich konfliktów;”	“wyjaśnia pojęcie, <u>przyczyny oraz skutki</u> „wojny hybrydowej” i potrafi podać przykłady takich konfliktów;”